

**ГРАМАДСКАЕ АБ'ЯДНАННЕ
«МІЖНАРОДНАЯ АСАЦЫЯЦЫЯ БЕЛАРУСІСТАЎ»**

**ФІЛАЛАГІЧНЫ ФАКУЛЬТЭТ
БЕЛАРУСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА ЎНІВЕРСІТЭТА**

ІНСТЫТУТ ПОЛЬСКИ ў МІНСКУ

**БЕЛАРУСІНА
ALBARUTHENICA
36**

БЕЛАРУСКА-ПОЛЬСКІЯ МОЎНЫЯ, ЛІТАРАТУРНЫЯ, ГІСТАРЫЧНЫЯ І КУЛЬТУРНЫЯ СУВЯЗІ

Зборнік артыкулаў

МІНСК, «КНІГАЗБОР», 2015

УДК 008(476+438)(082)
ББК 74(4Бей)
Б43

Серыя заснавана ў 1993 годзе

Рэдакцыйная калегія:

І. Э. Багдановіч, М. П. Касцюк, А. І. Мальдзіс,
М. Р. Прыгодзіч, В. П. Рагойша, Г. А. Цыхун

Рэцэнзенты:

кандыдат філалагічных навук *С. М. Запрудскі*;
кандыдат філалагічных навук *Л. Г. Кісялёва*

Пад рэдакцыяй кандыдата філалагічных навук *І. Э. Багдановіч*

Выданне ажыццёлена пры падтрымцы Інстытута Польскага ў Мінску.

Беларуска-польскія моўныя, літаратурныя, гістарычныя і культурныя сувязі :
Б43 зб. арт. / пад рэд. І. Э. Багдановіч. — Мінск : Кнігазбор, 2015. — 228 с. — (Белару-
сіка = Albaruthenica; Кн. Зб).

ISBN 978-985-7119-17-2.

Новы зборнік навуковых артыкулаў, прысвечаных беларуска-польскім узаемасувязям у галіне мовазнаўства, літаратуразнаўства, гісторыі і культуры, вызначаецца актуальнасцю тэматыкі, закрэпае шырокае кола гуманітарных праблем і культурна-гістарычных узаемадзяненняў абодвух народаў ад старажытнасці да сучаснасці. Адметнасцю дадзенага зборніка з'яўляецца асабліва ўвага даследчыкаў да пытанняў гістарычнага ўзаемадзеяння беларускай і польскай моў на лексікаграфічным і граматычным узроўнях; увага літаратуразнаўцаў да сучасных стасункаў у галіне драматургіі і тэатра; пашыраная цікавасць да заходнебеларускай праблематыкі; прапанаваны новыя тэарэтычныя падыходы да разумення літаратурнага працэсу на Беларусі ў XIX ст., а таксама новыя акцэнты ў вывучэнні спадчыны Я. Чачота, Я. Булгака, У. Караткевіча, «белавежцаў».

Зборнік разлічаны на беларускіх і польскіх даследчыкаў-гуманітарыяў, беларусістаў іных замежных краін, выкладчыкаў вышэйшых навучальных устаноў, настаўнікаў, студэнтаў і ўсіх зацікаўленых культурна-гістарычнымі стасункамі паміж беларускім і польскім народамі, а таксама праблемамі сучаснай славістыкі ў цэлым.

Рэдакцыйная калегія можа мець думку, адрозную ад думкі аўтараў.

УДК 008(476+438)(082)
ББК 74(4Бей)

ISBN 978-985-7119-17-2

© Калектыў аўтараў, 2014
© Афармленне. ПУП «Кнігазбор», 2014

30. Kucala, M. Zmiany semantycznych podstaw rodzaju gramatycznego w języku polskim / M. Kucala // *Z polskich studiów slawistycznych*. Seria 5. Językoznawstwo. — Warszawa, 1978. — S. 137–142.
31. Langacker, R. W. *Foundation of Cognitive Grammar*. Vol. 1. Theoretical Prerequisites / R. W. Langacker. — Stanford, 1987.
32. Langacker, R. W. *Semantyka językoznawcza* / R. W. Langacker; tłum. A. Głaz // *Etnolingwistyka*–16. Problemy języka i kultury. — 2004 [1988]. — S. 29–73.
33. Laskowski, R. *Kategorie morfologiczne języka polskiego* / R. Laskowski // *Gramatyka współczesnego języka polskiego*. Morfologia / red. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel. — Warszawa, 1998. — Wyd. 2 zmien.
34. Mańczak, W. *Ile jest rodzajów w języku polskim?* / W. Mańczak // *Język Polski*. XXXVI. Z. 2. — 1956. — S. 116–121.
35. Nowosad-Bakalarczyk, M. *Płeć a rodzaj gramatyczny we współczesnej polszczyźnie* / M. Nowosad-Bakalarczyk. — Lublin, 2009.
36. Saloni, Z. *Kategoria rodzaju we współczesnym języku polskim* / Z. Saloni // *Kategorie gramatyczne grup imiennych w języku polskim*. Materiały Konferencji w Zawoi, 13–15.XII.1974. — Wrocław, 1976.
37. Wierzbicka, A. *The Semantics of Grammar (Studies In Language Companion Series 18)* / A. Wierzbicka. — Amsterdam; Philadelphia, 1988.
38. Wierzbicka, A. *Język — umysł — kultura*. Wybór prac / A. Wierzbicka; red. J. Bartmińskiego. — Warszawa, 1999.
39. Zaron, Z. *Aspekty funkcjonowania polskiej kategorii rodzaju*. Charakterystyka fleksyjna / Z. Zaron. — Warszawa; Puńsk, 2004.
40. Zieniukowa, J. *Rodzaj męski osobowy we współczesnych językach zachodniosłowiańskich* / J. Zieniukowa. — Wrocław, 1981.

Radosław Kaleta (*Warszawa, Polska*)

KILKA UWAG O NAUCZANIU POLAKÓW JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO JAKO OBCEGO

Niniejszy artykuł poświęcony jest językowi białoruskiemu jako obcemu (JBJO) w kontekście nauczania tego języka rodowitych dorosłych Polaków. Celowo zatem język białoruski nie będzie tu nazywany językiem mniejszości narodowej (temu zagadnieniu było poświęconych wiele prac, m.in. profesor Niny Barszczewskiej [2, s. 339–350; 3, s. 95–98; 28, s. 342–353]). Nie chodzi bowiem o Polaków pochodzenia białoruskiego, dla których język białoruski jest językiem drugim (L2), którego uczą się w Polsce jako języka przodków (choć z pewnością niektóre uwagi poczynione niżej można by także odnieść do tej grupy uczących

się, gdyż często osoby zaliczające się do białoruskiej mniejszości narodowej nie znają języka białoruskiego podobnie jak rodowici Polacy).

Przed wszystkim należy podkreślić, że metodyka wykładania języka białoruskiego jako obcego dla Polaków nie została dogłębnie opracowana w jednej publikacji książkowej. Istnieją pojedyncze prace związane mniej lub bardziej z przybliżaniem języka białoruskiego Polakom. Można wśród nich wyróżnić rozmówki oraz skrypty i opracowania głównie dla studentów slawistyki. Ich autorzy, tacy jak: Teresa Jasińska (autorka m.in. wielu podręczników szkolnych dla polskich szkół z dodatkową nauką języka białoruskiego), Jadwiga Głuszkowska czy Anna Bagrowska, związani byli z białorutenistyką warszawską. W latach 80. XX w. wydano np. *Skrypt do zajęć praktycznych z języka białoruskiego (dla studentów I i II roku)* [10], *Skrypt do zajęć praktycznych z języka białoruskiego. Leksyka i leksykologia* [11], *Skrypt do zajęć praktycznych z języka białoruskiego. (Wybór zagadnień morfologiczno-składniowych)* [12] oraz *Wybór tekstów do zajęć praktycznych z języka białoruskiego* [1]. Trochę później, na początku lat 90. XX w. zostały wydane *Mini-rozmówki białoruskie* [25], których współautorem był niedydysiejszy absolwent warszawskiej białorutenistyki — Stanisław Szadyko. Rozmówki z natury rzeczy miały charakter popularyzujący język białoruski (już sama nazwa wydawnictwa — *Wiedza Powszechna* — była bardzo wymowna i symboliczna) i były przeznaczone dla szerszej rzeszy odbiorców, głównie — jak czytamy we wstępie — «dla turystów polskich wyjeżdżających na krótki pobyt do Białoruskiej SRR» [25, s. 5].

W latach 1991–1992 ukazały się na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim dwie części *Gramatyki języka białoruskiego*, których autorem był Teotyń Rott-Żebrowski [21 i 22]. W roku 2000 ukazały się nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie *Materiały do praktycznej nauki języka białoruskiego* autorstwa Niny Sajewicz [23]. Wydanie przygotowywane było głównie z myślą o studentach filologii białoruskiej, ale z powodzeniem można je wykorzystywać także na innych lektoratach czy w pracy indywidualnej. Książka zawiera słownictwo tematyczne oraz teksty z literatury pięknej i publicystyki. Jest to cenne compendium, bardzo rzetelnie opracowane, nieodzowne zwłaszcza na pierwszych etapach nauki, ale nie tylko.

W 2007 r. w Białymstoku wydano dwie pozycje pomocnicze na lektoraty języka białoruskiego głównie z myślą o studentach filologii białoruskiej: *Беларуская мова. Дапаможнік для студэнтаў беларускай філалогіі. Курс 1* autorstwa Ludmiły Siegień [35] oraz *Беларуская мова. Дапаможнік для студэнтаў беларускай філалогіі. Курс 2* autorstwa Aliny Filinowicz [36].

W roku 2010 w Krakowie ukazała się książka pt. *Крок да кроку знаёмімся з Беларуссю: мова, культура, краязнаўства / Крок ро кроку разнаёміты Бялоруś: язык, культура, краязнаўства* białoruskiego autora Dzmित्रego Kliabanaua [33]. Jest to niezwykle cenna pozycja przygotowana dla Polaków przez rodowitego Białorusina. W książce znajdują się teksty i słowniczki w języku białoruskim i języku

polskim. Wyjątkową zaletą wydania jest dodatkowy aspekt kulturoznawczy — można uczyć się języka białoruskiego i jednocześnie poznawać Białoruś, jej walory przyrodnicze, historię, sztukę, literaturę itd. To nowość w ujęciu nauczania języka białoruskiego Polaków, choć tego rodzaju metody znane są dobrze w metodyce zachodniej. Książka ta wypełniła pewną lukę na rynku [zob. 15].

W 2012 r. w Białymstoku wydano materiały pomocnicze do nauki języka białoruskiego dla studentów filologii rosyjskiej, pt. *Беларуская мова. Дапаможнік на беларускай мове для студэнтаў рускай філалогіі* [30, zob. też 14].

Nauczanie języka białoruskiego Polaków nieczęsto jest przedmiotem referatów, ale warto tu wymienić artykuł Agnieszki Goral pt. *Kulturoznawcze materiały z internetu na lekcjach języka białoruskiego w szkole wyższej* [5].

Istnieje też opracowanie amatorskie służące popularyzacji języka białoruskiego wśród Polaków pt. *Język białoruski. Podręcznik dla Polaków zainteresowanych Białorusią i Ukrainą* [19]. Pomimo przyciągającego tytułu wydanie to w formie e-booka zawiera na 35 stronach jedynie podstawowe informacje o języku białoruskim. Dla autora język białoruski jest narzędziem walki politycznej oraz rzekomego wsparcia dla demokratyzacji Białorusi: «W dzisiejszej Białorusi, rządzonej przez autorytarnego przywódcę o rosyjskiej mentalności, język białoruski stał się językiem sprzeciwu wobec władz oraz symbolem wolnościowych poglądów. Język ten funkcjonuje niejako w drugim obiegu i jest używany przez ludzi, którzy w ten sposób manifestują swoją przynależność do sfery kultury zachodniej i opowiadają się za europejską Białorusią. Jest to język alternatywnej, zakazanej przez władze kultury oraz jeden z symboli Wolnej Białorusi, która przecież prędzej czy później nastąpi. Dlatego też nauka języka białoruskiego przez Polaków jest bardzo ważnym gestem solidarności ze wszystkimi tymi Białorusinami, którzy wierzą w to, że ich kraj przestanie być kolonią Rosji i stanie się w pełni wolny i demokratyczny» [19].

Warto podkreślić, że tego typu poglądy na temat języka białoruskiego są z jednej strony prywatną opinią autora, ale z drugiej strony pogłębiają pewien stereotyp na temat białoruszczyzny, czyli w konsekwencji szkodzą i samemu językowi, i ludziom, którzy bez żadnych podtekstów politycznych chcą się nim posługiwać. Zachęcanie Polaków do wyrażania swojej solidarności poprzez naukę języka białoruskiego wydaje się bardzo wątpliwe, gdyż Polacy nie muszą być zaangażowani w politykę białoruską, a już na pewno nie musi to być powód uczenia się języka. Z pewnością można znaleźć inną, wydaje się, że bardziej popularną, motywację do nauki języka białoruskiego przez Polaków, np. chęć poznania języka i kultury sąsiada itp. Godną pochwały jest jednak idea (szkoda, że upolityczniona) stworzenia podręcznika języka białoruskiego dla konkretnej narodowościowej grupy odbiorców — w tym przypadku Polaków. Taką ideę należałoby wcielić w życie na profesjonalnym metodycznie poziomie zgodnie ze światowymi standardami nauczania języków obcych. Zamiast ideologii warto byłoby pokazać język białoruski jako istniejący od dawna język z tradycjami historyczno-literackimi, któremu niczego nie brakuje w systemie językowym. Odmitologizowanie i nadanie neutral-

ności językowi białoruskiemu jest podstawą jego oczyszczenia i rozwoju. Jest to język jak każdy inny, ani nie lepszy, ani nie gorszy wbrew różnym stereotypom. Podobną ideę stara się miejscami podkreślić podręcznik języka białoruskiego dla obywateli państw członkowskich WNP pt. *Белорусский язык для стран СНГ: учебник*, wydany w Moskwie w 2012 r. [34, s. 6].

Warto podkreślić, że obecnie w Katedrze Białorusistyki Uniwersytetu Warszawskiego został opracowany przez dr Teresę Jasińską-Sochę przy współpracy dr Teresy Chylak-Schroeder i dr Jadwigi Głuszkowskiej-Babickiej nowy podręcznik do nauki języka białoruskiego pt. *Язык бiałорускі (poziom podstawowy i średniozaawansowany)* [13] przeznaczony dla studentów I i II roku białorusistyki. Opracowanie to już po redakcji i pozytywnej recenzji wkrótce powinno się ukazać drukiem. Zawierać będzie współczesne teksty, wzbogacone słownictwo i różnorodne ćwiczenia gramatyczne, które z pewnością mogą być wykorzystywane nie tylko na kursach dla studentów.

Nowe opracowania powstają mimo niełatwej sytuacji języka białoruskiego. Profesor Nina Barszczewska podkreśla spadek zainteresowania tematyką białorusystyczną w Polsce, a nawet stwierdza, co następuje: «Język białoruski w Polsce nie cieszy się popularnością przede wszystkim ze względu na wąski zakres użycia na Białorusi, gdzie występuje wyraźna dominacja języka rosyjskiego w różnych sferach życia» [3, s. 98].

Mimo tak pesymistycznych wniosków w warunkach polskich języka białoruskiego jako obcego można uczyć się w ramach bezpłatnego kursu języka białoruskiego organizowanego w Warszawie przez *Mova ci kava (Мова ці кавя)* oraz w trzech szkołach wyższych: Uniwersytecie w Białymstoku, Uniwersytecie im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Uniwersytecie Warszawskim (głównie w Katedrze Białorusistyki, choć lektoraty języka białoruskiego są oferowane studentom także w Katedrze Studiów Interkulturowych Europy Środkowo-Wschodniej oraz Studium Europy Wschodniej). Umiejscowienie Katedry Białorusistyki [27, s. 483–489] w jednym z najlepszych uniwersytetów w Polsce i do tego w centrum kraju sprawia, że na studia białorusystyczne nie zgłaszają się wyłącznie absolwenci szkół z dodatkową nauką języka białoruskiego z Białostoczczyzny czy osoby pochodzenia białoruskiego pragnące zgłębić tajniki mowy swych przodków. Coraz częściej bowiem białorusystykę chcą studiować rodowici Polacy, czyli osoby bez korzeni białoruskich i niemający niczego wspólnego z mniejszością białoruską w Polsce. Ich motywacja do podjęcia studiów białorusystycznych jest bardzo różna. Powodem może być już zwykła ciekawość, chęć wyróżnienia się, bycia w swego rodzaju awangardzie. Są też tacy kandydaci, którzy decydują się na tego typu studia, gdyż zetknęli się w jakiś sposób z białoruskością, np. dzięki podróży na Białoruś albo spotkaniu Białorusinów przebywających w Polsce, z którymi się poznali i nierzadko zaprzyjaźnili. Czasami takie przyjaźnie przeradzają się w związki małżeńskie. Oczywiście bieżące wydarzenia społeczno-kulturowo-polityczne też mają niemały wpływ. Zwrócenie uwagi polskiej opinii publicznej na szeroko

rozumiany Wschód (w tym i Białoruś) było możliwe także dzięki projektowi Unii Europejskiej znanym jako Partnerstwo Wschodnie, mistrzostwom Europy w piłce nożnej organizowanym w 2012 r. przez Polskę i Ukrainę czy mistrzostwom w hokeju organizowanym przez Białoruś w 2014 r. Bez względu na emocje, jakie tego typu inicjatywy mogą budzić, oczywisty jest fakt, że sprzyjają one promocji również Białorusi wśród Polaków.

W niniejszym szkicu główny akcent położony będzie na kilka wybranych kwestii dotyczących problematyki przyswajania języka białoruskiego jako obcego przez Polaków-studentów kierunku filologia białoruska (białorutenistyka). Oczywiście w jednym artykule nie jest możliwe wyczerpanie tego zagadnienia, które wymaga głębszej analizy, ale możliwe jest zarysowanie kilku kwestii o charakterze ogólnym.

Analiza prac studentów pozwala dojść do wniosku, że przy nauce JBJO konieczna jest bardzo dobra znajomość języka ojczystego (polskiego). Tylko dzięki temu możliwe będą zarówno unikanie pułapek językowych wynikających z interferencji, jak i poprawianie ewentualnych błędów. Tych niestety nie brakuje także w tłumaczeniach pisemnych, które studenci mogli wykonać bez presji czasowej. Już sama nazwa kraju *Рэспубліка Беларусь* tłumaczona bywa jako **Republika Białoruś*, czyli tak jak na stronie internetowej ambasady Białorusi w Warszawie, gdzie widnieje oficjalna nazwa *Ambasada Republiki Białoruś w Rzeczypospolitej Polskiej*. Podobną formę stosowała polska placówka w Mińsku — oficjalna nazwa brzmiała *Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Białoruś*. Obecnie na stronie internetowej występuje nazwa *Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Mińsku*, choć na stronie polskiego MSZ widnieje oficjalna nazwa *Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Białorusi*. Może dziwić ten brak konsekwencji nazwicznej. Forma *Republika Białorusi* jest zgodna z wytycznymi Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Polski przy Głównym Geodecie Kraju, gdzie wyszczególniono krótką nazwę *Białoruś* i nazwę oficjalną *Republika Białorusi* [17, s. 14] (podobnie *Republika Południowej Afryki* a nie *Republika *Południowa Afryka*). Studenci jednak tłumaczą z białoruskiego dosłownie, choć w analogicznej sytuacji dotyczącej ich kraju ojczystego udaje im się często uniknąć podobnego błędu i brus. *Рэспубліка Польшча* tłumaczą w zależności od kontekstu jako *Polska*, *Rzeczpospolita Polska* lub *RP*. Nikomu do głowy nie przyjdzie dosłowne tłumaczenie **Republika Polska*. Świadczy to o dobrym opanowaniu podstawowych realiów polskich. Tę kompetencję należałoby rozwijać i poszerzać na bardziej skomplikowane przypadki, nie tak oczywiste, jakby się wydawało.

Niemniej problemów stwarzają białoruskie nazwiska, które zwykle tłumaczone są na wzór oryginału. Nazwisko klasyka w zdaniach: *Аўтарам гэтай кніжкі з'яўляецца Васіль Быкаў* oraz *Дзесяць гадоў таму не стала Васіля Быкава* tłumaczone są jako *Bykau* i *Bykawa*. W języku polskim w jednym tekście powinny być jednolite formy albo *Bykaw* — *Bykawa*, albo *Bykau* — *Bykaui*. Polszczyzna nie zna alternacji: *-au* : *-awa*, o czym świadczą choćby odmiany takich nazwisk, jak: *Landau* — *Landaua* czy *Turnau* — *Turnaua* [18, s. 133]. Kolejną kwestią

jest tłumaczenie pseudonimu innego białoruskiego klasyka. *Вершы Янкі Купалы* tłumaczone na polski jako *Wiersze Janki Kupały* dla niezorientowanego polskiego czytelnika mogą odwoływać się do twórczości kobiety. Trzeba by w zależności od rodzaju tekstu poważnie przemyśleć wariant *Wiersze Jana Kupały* albo jeszcze lepiej możliwość podania także oryginalnego brzmienia — *Wiersze Jana Kupały* (brus. *Янка Купала*) [16].

Leksyka obu języków może być łądząco podobna, o czym świadczy tłumaczenie przez studentów następujących leksemów: *дзядзька* ‘wujek’ jako **dziadek*, *немаўля* ‘niemowlę’ jako **niemowa*, *заступнік* ‘obrońca’ jako **zastępca*, *святар* ‘kapłan’ jako **święty* itd. Jak się zatem okazuje, w ramach zajęć językowych potrzebne jest dogłębne omówienie homonimii i paronimii międzyjęzykowej (tzw. *falszywych przyjaciół*), dzięki czemu studenci mogą nabrać trochę pokory językowej i nauczyć się ostrożności przy ocenie znaczeń ponoć oczywistych leksemów [por. 17 i 31].

Tłumaczenie z języka białoruskiego na język polski sprawia niemałe problemy i to zarówno na zajęciach, jak i w domu, gdzie bez pośpiechu i stresu można przyjrzeć się tekstowi zaproponowanemu do tłumaczenia. Niżej zostaną zaprezentowane oryginalne zdania z tekstów białoruskich (przeważnie z artykułów czy informacji prasowych dostępnych w Internecie) i ich tłumaczenia na język polski wykonane przez rodowitych Polaków. Zdanie: *Спецыялісты канстатуюць — беларускія жанчыны больш адукаваныя, чым мужчыны* zostało przetłumaczone na dwa różne sposoby. Wariant I brzmi: *Specjaliści stwierdzają — białoruskie kobiety są bardziej edukowane niż mężczyźni*, wariant II zaś: *Specjaliści stwierdzają — białoruskie kobiety bardziej wyedukowane, niż mężczyźni*. W wariacie I tylko w drugiej części zdania widać próby dostosowania białoruskiej składni do polskiej, stąd *kobiety są bardziej edukowane* zamiast *kobiety bardziej wyedukowane* jak w wariacie II. Zachowano myślnik z oryginału, ale słusznie nie przeniesiono do tłumaczenia przecinka przed *niż*. Wariant II pod tym względem całkowicie odbiega od polskiej interpunkcji. Dosłownie przetłumaczono także wyrażenie *беларускія жанчыны*. Po polsku dużo lepiej brzmiałaby forma *Białorusinki*. Ekwiwalenty typu *edukowane* czy *wyedukowane* także nie należą do najlepszych w porównaniu z neutralnym odpowiednikiem *wykształcone*. Można by się też zastanawiać, czy w danym kontekście od *bardziej* nie jest trafniejszy ekwiwalent *lepiej*. Całe zdanie można by przetłumaczyć jako: *Specjaliści stwierdzają, że Białorusinki są lepiej wykształcone niż Białorusini* albo *Specjaliści stwierdzają, że na Białorusi kobiety są lepiej wykształcone niż mężczyźni*.

Zdanie: *Сярод занятых у эканоміцы доля працуючых жанчын з вышэйшай адукацыяй складае 31 %* zostało przetłumaczone jako: *Wśród pracujących w dziedzinie ekonomii jest 31 % kobiet z wyższą edukacją*. Brus. *эканоміка* to pol. *gospodarka*, brus. *вышэйшая адукацыя* to pol. *wykształcenie wyższe*, a zatem tłumaczenie powinno wyglądać następująco: *Wśród osób zatrudnionych w gospodarce kobiety z wykształceniem wyższym stanowią 31 %*.

Zdanie: *Як адзначаюць эксперты, «беларускія жанчыны высока ацэньваюць інстытут шлюбу»* zostało przetłumaczone jako: *Jak zaznaczają eksperci, «białoruskie kobiety wysoko cenią instytucję ślubu»*. Jak widać, znów występuje dosłowne tłumaczenie, np. *białoruskie kobiety* czy *instytucja ślubu*. Brus. *шлюб* to pol. *ślub* lub *małżeństwo*. Lepiej więc zdanie to brzmiałoby następująco: *Jak podkreślają eksperci, «Białorusinki wysoko cenią instytucję małżeństwa»*.

Zdanie: *Выбар імя — Францішак — зразумелы, бо Сьвяты Айцец — чалавек сціплы* zostało przetłumaczone jako: *Wybór imienia — «Franciszek» — zrozumiała, bo Ojciec Święty — to człowiek skromny*. Występuje tu zachowanie interpunkcji i składni oryginału — ze szkodą dla tłumaczenia. W języku polskim tłumaczenie mogłoby brzmieć: *Wybór imienia Franciszek jest zrozumiała, bo Ojciec Święty to człowiek skromny* lub *Wybór imienia Franciszek jest zrozumiała, bo Ojciec Święty jest człowiekiem skromnym*.

Zdanie: *Няроўны падзел дабротаў існуе, стварае сітуацыю грамадскага гпаху, які кліча помсту з неба* zostało przetłumaczone jako: *Nierówny podział dóbr istnieje i stwarza sytuację społecznego grochu, który krzyczy o pomstę z nieba*. Brus. *грэх* 'grzech' i brus. *гарох* 'groch' wystąpiły tu w roli swoistych paronimów. W końcu zdania duży problem sprawił także frazeologizm *кліча помсту з неба*, który błędnie został oddany w języku polskim jako **krzyczy o pomstę z nieba* zamiast *wola o pomstę do nieba*. Tłumaczenie powinno brzmieć: *Nierówny podział dóbr istnieje i stwarza sytuację grzechu społecznego, który wola o pomstę do nieba*.

Zdanie: *Цікава, што зараз скажа прэзідэнт Аргенціны* zostało przetłumaczone jako: *Ciekawe, co zaraz powie prezydent Argentyny* zamiast *Ciekawe, co teraz powie prezydent Argentyny*, zwłaszcza że z większego kontekstu jasno wynikało, że nie chodzi o przyszłość.

Zdanie: *Што выклікала яго гнеў? Паводзіны ксяндзоў, якія адмаўляліся хрысціць дзяцей, народжаных па-за шлюбам* zostało przetłumaczone jako: *Co wywołało jego gniew? Postępowanie księży, którzy nie zgadzają się chrzcić dzieci narodzonych bez ślubu*. W pierwszym odruchu można odnieść wrażenie, że dzieci powinny wziąć wpiery ślub, by móc przyjąć sakrament chrztu. Brzmi to kuriozalnie, ale tłumaczenie nie powinno pozostawiać wątpliwości, zatem należałoby je przeformułować: *Co wywołało jego gniew? Postępowanie księży, którzy odmawiają chrztu nieślubnych dzieci*.

Dużo problemów stwarza także szyk przydawek, jak w prezentowanym poniżej zdaniu: *Адмовіўся таксама ад біскупскай рэзідэнцыі, сам сабе гатаваў, а яго галоўным сродкам транспарту быў гарадскі аўтобус*. W polskim studenckim tłumaczeniu brzmi ono następująco: *Odmówił również zamieszkania w biskupiej rezydencji, sam sobie gotował, a jego głównym środkiem transportu był miejski autobus*. W języku polskim przed rzeczownikiem lokalizowane są zwykle przydawki przymiotne jakościowe, a przymiotniki niestopniowalne i niemające antonimów zwykle występują po rzeczownikach jako tzw. przydawki przymiotne gatunkujące (klasyfikujące) [7, s. 169–171], dlatego właśnie powinno się używać

form: *rezydencja biskupia* i *autobus miejski*, a całe zdanie można przetłumaczyć w następujący sposób: *Zrezygnował również z rezydencji biskupiej, sam sobie gotował, a jego głównym środkiem transportu był autobus miejski.*

Przy tłumaczeniu (zwłaszcza w domu) studenci korzystają z różnych pomocy naukowych, przede wszystkim dostępnych słowników, z których trzy wydają się najbardziej popularne: *Słownik białorusko-polski. Беларуска-польскі слоўнік* wydany w Warszawie w 2012 r. [24], *Польска-беларускі слоўнік. Słownik polsko-białoruski* wydany w Mińsku w 2005 r. [29] oraz *Słownik białorusko-polski, polsko-białoruski. Беларуска-польскі, польска-беларускі слоўнік* wydany w Warszawie w 1996 r. [8] (istnieje jego nowsze wydanie z 2007 r. pod trochę zmodyfikowanym tytułem, a mianowicie *Kieszonkowy słownik białorusko-polski, polsko-białoruski. Кароткі слоўнік беларуска-польскі, польска-беларускі* [9]). Niestety, przy doborze ekwiwalentów studenci zwykle nie czytają całej definicji słownikowej, nie przyglądają się wszystkim (często licznym) przykładom użycia i kontekstom, lecz tłumaczą w pośpiechu i zadowolają się już pierwszym w kolejności odpowiednikiem podanym w słowniku. To pokazuje także, jak ważne jest zwrócenie uwagi na ten problem podczas zajęć, chociaż mogłoby się wydawać, że korzystanie ze słownika powinno być sprawą oczywistą, ale — jak się okazuje — wcale nie jest. Stąd np. biał. *Саборная плошча* tłumaczone bywa jako *kolegialny plac*, a nie *plac katedralny*, gdyż ten drugi odpowiednik jest często podawany w słowniku [zob. 24, s. 634] w dalszej kolejności, a nawet w kontekście.

To tylko kilka przykładów, które pokazują, że tłumaczenie nie jest łatwe ani naturalne dla każdego [por. 6, s. 150–162]. Gdyby tego typu zdania dla porównania dać do tłumaczenia Białorusinom uczącym się języka polskiego [por. 32, s. 396], prawdopodobnie ich tłumaczenia byłyby bardzo podobne do tych wykonanych przez polskich studentów, którzy wykazali się niską kompetencją tłumaczeniową. Wiadomo, że większość tego typu zdań jest zrozumiała dla Polaków, ale niektóre wypadki pokazują, że jednak nie zawsze. Tego typu ćwiczenia tłumaczeniowe służą wypracowaniu precyzji, doszlifowaniu detali językowych, uczyć pokory językowej i cierpliwości w pracy nad tłumaczeniem i uczeniem się języka. Studenci polscy uczący się języka białoruskiego oprócz lektoratów językowych i kultury języka białoruskiego powinni mieć także zajęcia z kultury języka polskiego, które uczuły na kwestie językowe wspomniane wyżej. Jak się bowiem okazuje, w nauce języka obcego i wykonywaniu tłumaczeń niezbędna jest przede wszystkim doskonała znajomość języka ojczystego.

Bibliografia

1. Bagrowska, A. Wybór tekstów do zajęć praktycznych z języka białoruskiego / A. Bagrowska. — Warszawa, 1985.
2. Barszczewska, N. Język białoruski w Polsce — historia i stan obecny / N. Barszczewska // Acta Polono-Ruthenica. — 2009. — № 14. — S. 339–351.

3. Barszczewska, N. Zakres użycia języka białoruskiego na przełomie XX–XXI wieku / N. Barszczewska // *Acta Albaruthenica*. — 2014. — № 14. — S. 87–98.
4. Głuszkowska-Babicka, J. Skrypt do zajęć praktycznych z języka białoruskiego. Wybór zagadnień morfologiczno-składniowych / J. Głuszkowska-Babicka, T. Jasińska-Socha. — Warszawa, 1985.
5. Goral, A. Kulturoznawcze materiały z internetu na lekcjach języka białoruskiego w szkole wyższej / A. Goral // *Нацыянальна-культурны кампанент у дыялектнай і літаратурнай мове: матэрыялы рэсп. навук.-практ. канф. (Брэст, 18–19 кастр. 2012 г.)*. — Брэст, 2013. — S. 48–55.
6. Hejwowski, K. Mit tłumaczenia naturalnego: «tłumaczyć każdy może» / K. Hejwowski // *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*. — Warszawa, 2007. — S. 150–162.
7. Jadacka, H. Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia / H. Jadacka. — Warszawa, 2005.
8. Jasińska, T. Słownik białorusko-polski i polsko-białoruski. Беларуска-польскі, польска-беларускі слоўнік / T. Jasińska, A. Bartoszewicz. — Warszawa, 1996.
9. Jasińska, T. Kieszonkowy słownik białorusko-polski, polsko-białoruski. Кароткі слоўнік беларуска-польскі, польска-беларускі / T. Jasińska, A. Bartoszewicz. — Warszawa, 2007.
10. Jasińska-Socha, T. Skrypt do zajęć praktycznych z języka białoruskiego (dla studentów I i II roku) / T. Jasińska-Socha. — Warszawa, 1981.
11. Jasińska-Socha, T. Skrypt do zajęć praktycznych z języka białoruskiego. Leksyka i leksykologia / T. Jasińska-Socha. — Warszawa, 1984.
12. Jasińska-Socha, T. Skrypt do zajęć praktycznych z języka białoruskiego. (Wybór zagadnień morfologiczno-składniowych) / T. Jasińska-Socha, J. Głuszkowska. — Warszawa, 1985.
13. Jasińska-Socha, T. Język białoruski (poziom podstawowy i średniozaawansowany) / T. Jasińska-Socha (przy współpracy T. Chylak-Schroeder i J. Głuszkowskiej-Babickiej). [W druku].
14. Kaleta, R. Анна Грэсь, Беларуская мова. Дапаможнік па беларускай мове для студэнтаў рускай філалогіі, Wyd-wo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2012, 210 s. / R. Kaleta // *Acta Albaruthenica*. — 2014. — № 14. — S. 373–375.
15. Kaleta, R. Dzmityri Kliabanau, Krok po kroku poznajemy Białoruś. Język. Kultura. Krajoznawstwo = Крок да кроку знаёмімся з Беларуссю. Мова, Культура, Краязнаўства, Wyd-wo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010, 198 s. / R. Kaleta // *Acta Albaruthenica*. — 2013. — № 13. — S. 366–368.
16. Kaleta, R. Janka, Janko, Janek czy Jan Kupała — o fałszywych przyjaciółach tłumacza na przykładzie antroponimii / R. Kaleta // *Acta Albaruthenica*. — 2011. — № 11. — S. 212–216.
17. Kaleta, R. O projekcie słownika białorusko-polskich fałszywych przyjaciół tłumacza na tle dorobku leksykografii polsko-białoruskiej / R. Kaleta // *Studia Slavica*. — 2013. — № XVII/1. — S. 83–90.
18. Kaleta, R. Złudne odpowiedniki białorusko-polskie / R. Kaleta // *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. — 2013. — № 48. — S. 123–141.

19. Łoginow, J. Język białoruski. Podręcznik dla Polaków zainteresowanych Białorusią i Ukrainą / J. Łoginow [online], <http://wydaje.pl/e/jezyk-bialoruski-podrecznik-dla-polakow-zainteresowanych-bialorusia-i-ukraina>
20. Nazwy państw. Główny Urząd Geodezji i Kartografii. — Warszawa, 2006.
21. Rott-Żebrowski, T. Gramatyka języka białoruskiego: minimum gramatyczne. Cz. 1 / T. Rott-Żebrowski. — Lublin, 1991.
22. Rott-Żebrowski, T. Gramatyka języka białoruskiego: minimum gramatyczne. Cz. 2 / T. Rott-Żebrowski. — Lublin, 1992.
23. Sajewicz, N. Materiały do praktycznej nauki języka białoruskiego / N. Sajewicz. — Lublin, 2000.
24. Słownik białorusko-polski. Беларуска-польскі слоўнік / pod red. T. Chylak-Schroeder, J. Głuszkowskiej-Babickiej, T. Jasińskiej-Sochy. — Warszawa, 2012.
25. Szadyko, S. Mini-rozmówki białoruskie / S. Szadyko, A. Wójcik. — Warszawa, 1990.
26. Wojan, K. Język białoruski w leksykografii polskiej. Bibliografia słowników (za lata 1807–2012) / K. Wojan // Acta Albaruthenica. — 2013. — № 13. — S. 219–233.
27. Баршчэўская, Н. Дасягненні Кафедры беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта / Н. Баршчэўская // Біа́лорутеністыка Біа́лосток. — 2013. — № 5. — С. 483–489.
28. Баршчэўская, Н. Сітуацыя беларускай мовы ў Польшчы / Н. Баршчэўская // Belarusika = Albaruthenica. — 2012. — № 32. — С. 342–353.
29. Волкава, Я. В. Польшка-беларускі слоўнік. Słownik polsko-białoruski / Я. В. Волкава, В. Л. Авілава; пад рэд. Г. А. Цыхуна. — Мінск, 2005.
30. Грэсь, А. Беларуская мова. Дапам. па беларус. мове для студэнтаў рус. філалогіі / А. Грэсь. — Беласток, 2012.
31. Калета, Р. Пра беларуска-польскіх «фальшывых сяброў перакладчыка» / Р. Калета // Acta Albaruthenica. — 2013. — № 13. — С. 135–144.
32. Калета, Р. Цяжкасці польскае мовы: памылкі беларусаў, якія вывучаюць польскую мову / Р. Калета // ARCHE. — 2010. — № 4. — С. 358–400.
33. Клябанаў, Д. Крок да кроку знаёмімся з Беларуссю: мова, культура, краязнаўства / Krok po kroku poznajemy Białoruś: język, kultura, krajoznawstwo / Д. Клябанаў. — Kraków, 2010.
34. Павловская, Н. Ю. Белорусский язык для стран СНГ: учебник / Н. Ю. Павловская [и др.]. — М., 2012.
35. Сегень, Л. Беларуская мова. Дапам. для студэнтаў беларус. філалогіі. Курс 1 / Л. Сегень. — Беласток, 2007.
36. Філіновіч, А. Беларуская мова. Дапам. для студэнтаў беларус. філалогіі. Курс 2 / А. Філіновіч. — Беласток, 2007.